

Spomen-obilježja žrtvama prometnih nesreća

Sažetak

Vijenci, križevi, spomen-ploče i spomenici uz prometnice diljem Jugoslavije raširena su i opće poznata pojava. To znamenje nesreće uznemirilo je one koji brinu o sigurnosti u prometu i turističke radnike, a nije ostavilo ravnodušnima ni putnike i vozače. Kakve je razmjere poprimila ta pojava u nekim područjima, pokazuju pokušaji njena suzbijanja javnom kritikom u novinama i nastojanja oko njena iskorjenjivanja zakonskim propisima.

Spomen-obilježja žrtvama prometnih nesreća javljaju se u raznim oblicima, a izrađena su od različitih materijala, s više ili manje ukrasnih, funkcionalnih i drugih dodataka; različitih su dimenzija, s verbalnom porukom ili bez nje, te - kad je već imaju - vrlo je različita sadržaja i opsega.

Vijenac, križ, spomen-ploča i određene vrste spomenika, kao i spomen-česma, oblici su koji su u nas tradicionalno vezani uz fenomen smrti. Zbog toga su i preuzeti kao opće poznati znaci smrti koji, postavljeni uz cestu, poprimaju novo, ali lako prepoznatljivo značenje: postaju znaci smrti u prometnoj nesreći.

Spomen-obilježja ne podižu samo rođaci i prijatelji žrtava, nego i radne, društvene i sportske organizacije kojima su žrtve pripadale. (Od radnih organizacija najčešća su transportna poduzeća.) Ovaj običaj društveno je priznat i situiran i u najvišim društveno-političkim krugovima, očemu svjedoče spomen-obilježja podignuta istaknutim političarima, Borisu Krajgeru, Slobodanu Peneziću Krcunu, Svetoliku Lazareviću i drugima.

Osim najrazličitijih spomen-obilježja žrtvama prometnih nesreća postoje i obilježja na mjestima ljudske pogibije uzrokovane drugim nesretnim okolnostima: smrzavanjem, utapanjem, udarom groma ili električne struje, nesretnim padom ili čak ubojstvom. Amo spadaju i obilježja palim vojnicima i žrtvama ratova, ako su postavljena na mjestima njihove pogibije. Ima ih iz novijeg vremena, ali i iz dalje prošlosti. O starini i kontinuitetu pojave obilježavanja mjesta čovjekove smrti svjedoče i stariji spomenici, ali i predaje; podaci o tome mogu se naći u starijoj i novijoj literaturi.

U suvremenosti možemo otkriti još neke pojave te vrste: privremena i trajna obilježavanja mjesta pogibije žrtava terorizma, političkih sukoba i drugih nasilja.

Spomen-obilježja žrtvama prometa plod su iskazivanja čovjekova odnosa prema smrti uopće, a posebno prema smrti kakvu donosi današnje vrijeme - smrti u prometnoj nesreći. Ona su suvremeni nastavak običaja oko smrti, čije mnoge oblike i varijante poznajemo iz bliže i dalje prošlosti. Otprije poznato obilježavanje mjesta nasilne smrti i smrti u posebnim okolnostima, a

osobito smrti za dobrobit zajednice tj. junačke smrti (smrti vojnika), s lakoćom nalazi dodirne točke sa smrću u prometnoj nesreći. U prometu najviše stradaju mlađi i ljudi u punoj snazi, zato je to naglašeno tragična smrt, što je vidljivo iz natpisa s obilježja, novinskih osmrtnica, novih epitafa i iz novih epskih pjesama inspiriranih prometnim nesrećama. U slučaju pogibije profesionalnog vozača smrt u prometu je posljedica profesije, pa ima i značajke doprinosa, žrtvovanja za zajednicu.

Kao što je automobil stvar prestiža i ugledanja, tako je djelomično i s obilježjima. Dvije osnovne funkcije obilježja su: odavanje počasti pokojnicima i opomena živima. Uz to se, kao latentne, mogu naslutiti funkcija konsolidacije zajednice u času kad je ugrožena gubitkom svog člana i funkcija stjecanja društvenog prestiža.